

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Toponyma na vybraném území

Vypracovala: Kateřina Říhová

Vedoucí práce: PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

České Budějovice 2019

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé závěrečné práce PhDr. Mileně Noskové, Ph.D. za její ochotu, trpělivost a přínosné rady. Dále bych chtěla velice poděkovat pracovníkům Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích a zejména pracovnícím Státního okresního archivu v Českých Budějovicích za jejich trpělivost a pomoc při hledání potřebných materiálů.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. 4. 2019

.....
Kateřina Říhová

Anotace

Tématem této bakalářské práce jsou toponyma ve vybrané oblasti Českých Budějovic, konkrétně v Mladém. V první části práce jsou představeny lingvistické disciplíny onomastika a toponomastika, jejímž předmětem jsou místní vlastní jména. Druhá část už se věnuje Mladému a stručně nastiňuje jeho historickou linii. Cílem práce je na základě historické literatury zmapovat názvosloví ulic Mladého z hlediska vývoje historického a sémantického a přispět tak k lepšímu poznání dějin a urbanonymie kdysi samostatné obce.

Abstract

Topic of this bachelor thesis is toponyms in selected area of České Budějovice, particularly in Mladé. In the first part, there are presented linguistic disciplines onomastics and toponomastics, which deals with the problem of local proper names. The second part is about Mladé itself and it briefly introduces its historic timeline. The aim of this thesis is to map the nomenclature development of streets of Mladé from the historic and semantic point of view and contribute to better knowledge of history and urbanonymy of once an independent village.

Obsah

Seznam zkratk	9
Úvod	10
1 Onomastika.....	12
2 Toponomastika	14
3 Urbanonymie	16
4 Tvoření a přejmenování vlastních jmen místních, motivy a ideologie.....	18
5 Gramatické aspekty místních jmen	20
5.1 Skloňování	20
5.2 Psaní velkých písmen	21
6 O zásadách tvorby názvů ulic a částí obcí.....	22
7 Dějiny obce Mladé.....	23
8 Uliční názvosloví Mladého	25
8.1 Vývoj.....	25
8.2 Sémantické okruhy a motivace dnešních názvů	26
8.3 Uliční tabulky	28
9 Názvy ulic Mladého	29
9.1 Antonína Janouška	29
9.2 Březová.....	29
9.3 Františka Halase	29
9.4 Jalovcová	30
9.5 Jana Masaryka	30

9.6	Jasanová	31
9.7	Jasmínová	31
9.8	Javorová	31
9.9	Jedlová	31
9.10	Josefa Dietricha	31
9.11	K. V. Raise	32
9.12	Kališnická	32
9.13	Ke Špačkům	33
9.14	Kpt. Jaroše	33
9.15	Kpt. Nálepky	33
9.16	Mechová	34
9.17	Na bělidle	34
9.18	Novohradská	34
9.19	Olivová	34
9.20	Osiková	35
9.21	Palmová	35
9.22	U dráhy	35
9.23	Václava Vydry	35
9.24	Vlastimila Rady	35
9.25	Vrbová	36
9.26	Zdeňka Fibicha	36
10	Náměstí	36

10.1 Švabinského náměstí.....	36
Závěr.....	37
Bibliografie	39
Seznam časopisů	41
Seznam internetových zdrojů	41
Seznam příloh.....	43
Přílohy	44

Seznam zkratek

dat. - dativ

gen. - genitiv

nom. - nominativ

Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o vývoji a motivaci pojmenování uličního názvosloví v obci Mladé, která je dnes součástí města České Budějovice. Změny názvů jednotlivých ulic byly sledovány již od 18. a 19. století. Součástí práce je stručná historická linie samotné obce, která se může zdát irelevantní, ale ve skutečnosti je klíčová ke správnému pochopení původu názvů některých z ulic.

Cílem této práce je přispět k hlubšímu poznání dějin Mladého a s pomocí odborné a historické literatury zmapovat názvosloví ulic z hlediska historického a sémantického.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první části se budu zaměřovat na teoretické poznatky, které se vztahují k daným lingvistickým disciplínám, jejichž předmětem jsou propria. Nejprve se budu věnovat onomastice jako takové, jejímu rozdělení a předním osobnostem. Dále se pokusím vymezit pojem toponomastika, stručně nastínit její vývoj a konečně se budu věnovat termínům toponymum a urbanonymum. Nemalá pozornost bude náležet také různým ideologiím, jež ovlivňovaly jak sémantické, tak historické motivy některých názvů ulic, gramatickým aspektům a legislativním zásadám o tvorbě uličního názvosloví.

V druhé části bakalářské práce se zaměřuji na aplikaci poznatků, které jsem získala při psaní teoretického oddílu. Na pozadí historie Českých Budějovic stručně vyložím dějiny a původ jména Mladého. Zmíním i vývoj samotného uličního názvosloví a na okraj řeknu i pár informací o tabulkách, na které se jména ulic píší. Dále bude následovat výčet samotných ulic s vysvětlením původu jejich pojmenování.

Abych mohla dojít požadovaným cílům, bylo třeba prostudovat zadané téma, které spadalo do oboru onomastika a zaměřovalo se na uliční názvosloví. Jedněmi z hlavních děl, ze kterých jsem vycházela, byly publikace Milana Harvalíka *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* (2004) a Jaroslava Davida *Smerdov, Břežněves a Rychlonožkova ulice* (2011). Dále jsem také vycházela z různých slovníků, jako byl například *Nový encyklopedický slovník češtiny* (2016).

Nejpřínosnější podklady, co se výzkumné části týče, mi poskytla kniha od Daniela Kováře a Pavla Koblasy *Ulicemi města České Budějovice* (2005) a mnoho různých dokumentů, které jsem prostudovala v badatelně Státního okresního archivu v Českých Budějovicích.

1 Onomastika

Onomastikou se rozumí nauka o vlastních jménech neboli onymech. O její konkrétní funkci a jejím postavení v systému sociálních věd panují různorodé názory. V tuzemském prostředí je považována za subdisciplínu lingvistiky s relativně vysokou mírou nezávislosti. Onomastiku chápeme jako nauku o vzniku, fungování a struktuře onymické sféry jazyka. Jinými slovy – je to nauka o propriálních pojmenovacích soustavách a o jejich realizaci v konkrétních podmínkách sociálních, komunikačních, časových a místních. Zabývá se také určitými prvky těchto soustav, jako jsou pojmenovací pravidla, konkrétní propria, onymické objekty, areály a jiné. Podle tříd a podtříd vlastních jmen můžeme rozlišit tři různé disciplíny onomastiky: bionomastiku (ta se dále dělí na antropomastiku, zoonomastiku a fytonomastiku), antroponomastiku (zahrnuje toponomastiku, oikonomastiku a anoikomastiku) a chrématonomastiku (*Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016, s.1240-1241).

Nedílnou součástí zkoumání jazyka je výzkum vlastních jmen, který svými výsledky slouží potřebám sociální praxe, je to tedy výzkum společensky i vědecky aktuální. Důležitost těchto výzkumů vyplývá z postavení onomastiky v mezinárodním vědeckém kontextu. V současnosti zaujímají výzkumy onomastiky ve světě stále významnější místo, hlavně co se vývojových směrů týče, a prosadila se jako autonomní lingvistická disciplína se silnými vztahy k jiným společenským vědám. Česká onomastika může předložit výsledky, které souhlasí s vývojovými tendencemi světové onomastiky. Je známá vysokou teoretickou úrovní, široce pojatou propracovanou materiálovou analýzou, přihlížením k mimojazykovým faktorům a uplatňováním dialektikomaterialistické metodologie (Knappová, 1985, s. 4-8).

Česká onomastika se výrazně podílí na dalším vývoji onomastické teorie. V průběhu 50. – 60. let totiž díky dílům A. Profouse, V. Šmilauera, M. Knappové a dalších vybudovala svá základní materiálová východiska. Tak se čeština stala jedním z mála evropských a slovanských jazyků, jejichž onymie je ve svých nejpodstatnějších částech zpracována v poměrné úplnosti a systematicky. V 60. – 70. letech byl v českém prostředí dovršen přesun onomastiky, obzvláště antroponomastiky a toponomastiky, z historických věd do lingvistických. Tím byla otevřena možnost a nutnost vyrovnat její

stávající teoretickou nepropracovanost, a to především s ohledem na výsledky tradiční české funkčně orientované lexikologie (Šrámek, 1999, str. 3).

Harvalík (2004, str.23-24) říká, že pokud chceme charakterizovat typické rysy české onomastické školy, zjistíme, že pro ni vždy byla kromě indisciplinárnosti projevující se syntézou tří hlavních složek onomastického bádání: stránky lingvistické, historické a geografické; a vyjma blízké spolupráce mezi zmiňovanými vědními obory typická i snaha o to, aby problematika propří byla co možná nejpřístupnější každému zájemci, jak odborníkovi, tak laikovi. Je tedy pochopitelné, že své místo si onomastika našla i mezi předměty studovanými na univerzitách jako jeden z možných volitelných seminářů v rámci studia bohemistiky.

Jak již bylo řečeno výše, onomastika jako samostatný lingvistický obor se může rozlišovat na tři další disciplíny (antroponomastiku, bionomastiku a chrématonomastiku), které jsou pak ještě dále rozdělovány. Antroponomastika zahrnuje toponomastiku, oikonomastiku a anoikomastiku. Těmto třem odvětvím se budeme věnovat v následujících kapitolách.

2 Toponomastika

K intenzivnějšímu studiu vlastních jmen v českých zemích začalo docházet v 19. století, v době národního obrození, kdy ve společnosti silně vzrůstal zájem o jazyk a užívání českých jmen jak vlastních, tak místních bylo chápáno jako výraz vlastenectví. Významné místo mezi jazykovědci a historiky, kteří se zabývali problematikou onomastiky, zaujímá František Palacký, jehož lze právem pokládat za zakladatele české onomastiky. Byl totiž jedním z prvních, kdo pro své historické práce používal i svědectví toponym. Na rozvoji české onomastiky se nezanedbatelně podílel i někdejší moravský archivář a historik Vincenc Brandl, který se zabýval hlavně problematikou toponym. Jedním z dalších historiků, jenž se zajímali o onomastiku, je August Sedláček. Svými díly zpřístupnil zejména lingvistům se zájmem o vlastní jména místní bohatou materiálovou základnu (Harvalík, 2004, str. 17-19).

Toponomastika je nauka o vlastních jménech zeměpisných neboli geografických a zkoumá jména místní a pomístní z několika ohledů. Jinými slovy by se dalo říct, že nehledí pouze na zeměpisná jména jako taková, ale udává, že je třeba mít i všestranné znalosti o historii a povaze pojmenovaného objektu. V různých zemích se ke studiu jmen přistupuje rozdílnými způsoby. Například ve Švédsku se velmi dlouho lingvisté zabývali jmény čistě z jazykového hlediska, ke studiu jejich historického pozadí se přešlo až později. Naopak tomu bylo kupříkladu v Německu, kde se zprvu uplatnil sídelně-historický motiv. V toponomastice tedy jde o syntézu těchto lingvistických, historických i jiných oborů, nejedná se o postupné používání jejich jednotlivých metod (Šmilauer, 1963, str. 7-9).

Toponymum je vlastní jméno pozemského objektu, který leží v krajině a dá se kartograficky fixovat v mapových dílech. Toponyma tvoří součást nadtřídy takzvaných abionym, což jsou vlastní jména neživých objektů a jevů. V případě slovních druhů jsou toponyma vždy substantivy, přestože mnohdy svou formou ukazují na jiný původ, například adjektivní (pole zvané *Dlouhé*), číslovkový (pozemky *Trojí*, *Osmý*) nebo mají podobu víceslovného pojmenování (*Velká obecní pastva*). Hlavní funkcí toponym je pojmenovat určitý objekt a odlišit ho tím od objektů ostatních v rámci dané třídy. Potřeba rozlišovat v mezích dané společnosti živé i neživé objekty je stará jako samotné lidstvo, protože dosud nebylo objeveno etnikum, které by neužívalo vlastní jména,

především antroponyma a toponyma (Nový *Encyklopedický slovník češtiny*, 2016, str. 1878).

Toponyma se dále dělí na kosmonyma a geonyma. Podle druhu objektu, který pojmenovávají, se rozlišují na *choronyma*, *oikonyma* a *anoikonyma*. Choronyma jsou vlastní jména větších přírodních nebo správních celků, člení se tedy dále na přírodní choronyma (př. Evropa) a administrativní choronyma (př. Česká republika). Oikonyma jsou vlastní jména obydlených objektů, měst, vsí, sídlišť, obytných místností apod. Anoikonyma jsou na druhou stranu jména nesídlištní, tudíž vlastní jména objektů neosídlených (př. Vltava) (*Encyklopedický slovník češtiny*, 2002, str. 491).

Toponyma mohou být utvořena na základě různých motivů, díky nimž lze rozlišit toponymum honorifikační a mytební. Toponymem honorifikačním se rozumí vlastní jméno místní, které svůj název získalo za účelem oslavy konkrétní osoby či významné události (př. náměstí Přemysla Otakara II., ulice 28. října). Na druhou stranu toponymum mytební je místní jméno motivačně vycházející ze způsobů získávání zemědělské půdy z lesních pozemků (př. Žďár, Rozseč) (*Encyklopedický slovník češtiny*, 2002, str. 491).

3 Urbanonymie

Výklad urbanonym je v české onomastice pojat různorodě. Zpravidla se popisuje jako vlastní jméno sídelních i nesídelních objektů, které leží v historickém jádru města, tj. městské obvody či sídliště, náměstí, ulice, mosty, fontány a jiné. Někdy se k urbanonymům řadí také vlastní jména bud' významných budov, místností, sálů či dokonce tratí, stanic a zastávek. Nauka o urbanonymech se dá tedy chápat jako specifická třída toponym, která představuje průnik oikonymického a anoikonymického systému a pojmenovává sídelní či nesídelní objekty vnitroměstských reálií (*Encyklopedický slovník češtiny*, 2002, str. 506).

Matúšová (1989, str. 179-187) říká, že struktura urbanonymie není z hlediska sémantické motivace příliš různorodá a můžeme podle ní rozdělit názvy do několika skupin:

- názvy podle směru komunikace (Novohradská ulice),
- názvy podle polohy komunikace (ulice U Dráhy),
- názvy podle významné osobnosti (ulice J. Masaryka),
- názvy podle obyvatel ulice (Richtergasse; richter = rychtář),
- názvy podle významné události, armád, organizací (ulice 5. května),
- urbanonyma z pomístních jmen (Spatzenhäusel – ulice Ke Špačkům).

„Ne všechny typy urbanonym z hlediska způsobu utvoření jsou stejně vhodné při běžné komunikaci. Některé působí dokonce potíže. Urbanonyma většinou využíváme v odpovědích, v nichž někoho informujeme, kde bydlíme, kam jdeme, kde jsme, kde se něco nachází. Vlastností této informace či odpovědi by měla být jasná orientace, věcná správnost jména, jeho jazyková správnost a stručnost. V oficiální komunikaci, která vyžaduje užití celých názvů, vyhovují typy všechny. Bydlí v ulici Karla Tomana, Jde navštívit přítele do ulice V kopečku, Na Masarykově náměstí byla mohutná manifestace, poliklinika je v ulici bratří Štefanů... Ale neoficiální komunikace, realizovaná vesměs běžně mluveným jazykem, zdůrazňuje a často i nadřazuje prvek stručnosti a z tohoto hlediska už nejsou všechny typy uličních názvů stejně vhodné. Mluvíme-li o stručnosti, budou jí více vyhovovat jména jednoslovná než víceslovná. O tom svědčí fakt, že v neoficiální komunikaci si lidé jména zkracují na tu nejdůležitější část, na níž je těžiště

plnění onymických funkcí. Např. místo třída Edvarda Beneše → Benešova. Požadavku stručnosti, aniž porušíme další zásady, nejvíce vyhovují jména obsahující adjektiva, a to proto, že můžeme vypustit pojmenování objektu (jméno druhové): Bydlím v Mánesově.“
(Urbanonyma a urbanonymie, 2017)

4 Tvoření a přejmenování vlastních jmen místních, motivy a ideologie

V české onomastické literatuře byli do konce 80. let minulého století jedinými autory, kteří se věnovali ideologickému aspektu onymie, Vladimír Šmilauer a zejména Rudolf Šrámek. Ve své studii *K ideologickým aspektům onomastiky* upozorňuje na dva možné přístupy: popis vlivů ideologie na vědní disciplínu, nebo sledování úlohy vědního oboru při utváření ideologie. Z našeho, tedy českého, pohledu hrála onomastika podstatnou úlohu hlavně v česko-německém soupeření. S rozvíjejícím se nacionalistickým hnutím a jeho politizací se pak především toponomastika stávala prostředkem velkoněmeckého vlastenectví s praktickými důsledky, které zdůvodňovaly nároky hitlerovského Německa vůči území první Československé republiky (David, 2011, str. 30-31).

S přejmenováváním veřejných prostor se obce začaly potýkat ve dvou klíčových momentech. Prvním bylo zvětšování plochy města v důsledku připojování okolních obcí. S tím byla spojena nutnost odstranit duplicitní jména. Podnětem druhým se stalo zvýšení procentuálního podílu honorifikačních jmen v městských soustavách urbanonym. Naproti urbanonymům orientačním, která se vyznačují svou stálostí, jsou urbanonyma honorifikační poměrně nestabilní, jelikož je víc pravděpodobné, že je nahradí takové jméno, které odpovídá současnému politickému uspořádání (Ptáčnicková, 2018, str.173).

Šrámek se zabýval ideologickým vlivem na onymii a onomastiku a poukázal na to, že je možné tento vliv chápat velice široce. Říká, že výběr pojmenovávaných objektů se děje podle potřeb dané společnosti, která jej může ovlivňovat, regulovat, modifikovat. Výběr je proto utilitární a nepodléhá pravidlům onymických soustav. Pokud se daná společnost řídí určitými ideologickými pravidly, je i výběr pojmenovávaných objektů řízen tak, aby tyto principy nebyly narušovány. To se děje zejména u objektů a jevů, které mají společensky větší a ideologicky stimulující platnost. Zvláště nápadná je pak volba pojmenování nebo zvýraznění funkce názvů a těch objektů a jevů, které mají z hlediska ideologie pozitivní význam (Šrámek, 1980, str. 17-23).

Ideologizace toponym se s rozvojem moderního vlastenectví stávala účinným nástrojem politických bojů zejména v oblastech, kde se setkávala dvě etnika. Do popředí

se tedy dostávají ideologické konotace, které konkrétní jméno a jeho používání vyvolává, nikoli denotační vztah toponyma ke geografickému objektu. Často dochází k přejmenování toponym pod záminkou tzv. standardizace toponymie. Explicitním projevem takové ideologizace je tvorba a používání honorifikačních místních jmen (David, 2011, str. 32).

Honorifikační onomastická teorie nevyjadřuje vlastnický vztah k objektu. Za honorifikační jména se nepovažují ta toponyma, jež vznikla ve spojitosti s kolonizací a zakládáním osad a měst ve středověku a stejně tak názvy spojené s náboženskými motivy. Honorifikační motiv je ale nezpochybnitelný v případě vzniku uličních názvů, které se začaly prosazovat od poloviny 19. století. Je spojen s dobovými politickými a sociálními hodnotami, proto jsou vlastní jména nestabilní a dochází k jejich změnám či nahrazování novými jmény – proces přejmenování. Uvádí se tři příčiny změn toponym: zánik sídliště, změna statutu místa a politické pozadí. Honorifikační jména se také velmi často uplatnila tam, kde bylo třeba vymazat památky po původním etniku (David, 2011, str. 34-41).

5 Gramatické aspekty místních jmen

Podle Dejmků jsou jména míst názvy, které označují místa na základě jejich význačné vlastnosti nebo nějaké okolnosti. Produktivními příponami jsou sufixy: *-na*, *-árna*, *-iště* (např. smetiště, kotelna) (Dejmek, 2002, str.32).

Jedním z primárních požadavků, které uživatelé jazyka kladou na soustavu místních jmen, je beze sporu jednak jednoznačnost, jednak bezvadná funkčnost, aby nedocházelo k tomu, že se uživatel jazyka dostane do překérných situací. Celá soustava českých jmen je tedy v současnosti celonárodní. To však doléhá mimo jiné na tu oblast jazykovědné činnosti, které říkáme kodifikace spisovného jazyka, tj. vyslovování a skloňování jmen a tvoření jejich odvozenin, stanovení stylů psaní (Polívková, 2007, str. 15-16).

5.1 Skloňování

Je známo, že v češtině máme obecně s místními jmény tvaroslovné obtíže. Hlavním důvodem může nejspíš být fakt, že čeština je jazyk flektivní, což znamená, že některé slovní druhy se v něm mění v závislosti na gramatických kategoriích. Místní jména se skloňují podle svého příslušného vzoru, který se určuje podle zakončení v nominativu, či z tvaru genitivu (např. Meziříčí – *stavení*). Skloňování všech místních jmen není zcela pravidelné. Například u jmen rodu mužského je z praktického hlediska problematická deklinace jmen zakončených na tvrdou nebo obojetnou souhlásku, zejména ve tvarech genitivu a lokativu (Rožmitál – gen. Rožmitála/Rožmitálu) (Polívková, 2007, str.18-28).

Název Mladé by patřil do skupiny místních jmen typu Slaný, Blatná, Jablonné. Tato a další jim podobná toponyma jsou ve svém jádru zpodstatnělá adjektiva, tudíž se skloňují zcela pravidelně podle vzorů přídavných jmen. V případě Mladého je jeho deklinace naprosto totožná s tvary vzoru *mladý*: nom. Mladé, gen. Mladého, dat. Mladému atd.

5.2 *Psaní velkých písmen*

Podle *Pravidel českého pravopisu* (2005, str. 165) přítomnost velkého písmene ve slově vyjadřuje skutečnost, že jde buď o vlastní jméno, jev hodnocený pisatelem hodný úcty, začátek větného celku nebo určitou zkratku či značku.

Internetová příručka Ústavu pro jazyk český udává, že obecně se výrazy ulice, třída, alej, náměstí, sady, nábřeží, most, kolonáda, pokud označují veřejné prostranství, píšou vždy s malým písmenem, a to bez ohledu na to, na jakém místě stojí (např. náměstí Maxe Švabinského, Valdštejnská zahrada).

Příručka dále uvádí jednotlivé pojmenovací typy: předložková spojení, spojení obecného substantiva a propria v genitivu a psaní ostatních názvů. U předložkového spojení záleží na tom, co následuje po předložce. V případě, že za ní následuje pouze substantivum, píše se s velkým písmenem jak předložka, tak podstatné jméno (Nad Vyhlídkou, Na Můstku). Pokud po předložce následuje spojení podstatného a přídavného jména, píše se velké písmeno u předložky a adjektiva (Na Staré vinici, U Panského dvora). Substantivum se píše s velkým písmenem jen tehdy, když je samo vlastním jménem (U Nového Suchdola, K Novým Hradům). Původní způsob psaní předložkových názvů ulic (Na můstku) se může objevit pouze v textech úzce odborných, tj. v těch, které se zaměřují na původ místních a pomístních názvů. Co se spojení substantiv a proprií v genitivu týče, píše se obecné jméno s velkým písmenem (náměstí Bratří Čapků, nábřeží Kpt. Jaroše). V názvech ulic, které jsou vytvořeny dvěma adjektivy se obě píší s velkým písmenem (Velká Hradební, Horní Česká).

6 O zásadách tvorby názvů ulic a částí obcí

Zákon o obcích (č. 128/2000 Sb., naposledy novelizovaný k 1. 1. 2015) mimo jiné stanoví, že „obci přísluší rozhodovat o názvech částí obce, ulic a jiných veřejných prostranství.“ Bližší zásady o tvorbě názvů zákon nijak nespécifikuje, ovšem říká, že názvy musí být vždy v češtině a další veřejná prostranství nesmí dostat shodné jméno ani jméno žijících osobností veřejného života. (*Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)* ze dne 12. dubna 2000.)

7 Dějiny obce Mladé

Při hledání a zkoumání informací o Mladém a vývoji jeho uličního názvosloví jsem čerpala z knihy Daniela Kováře a Pavla Koblasy, Encyklopedie Českých Budějovic (dále jen EČB) a z různých pramenů českobudějovického archivu. Abych udala o těchto skutečnostech ucelený obraz, bylo třeba spojit informace z obou zdrojů. Z tohoto důvodu nejsou některé odstavce v následujících kapitolách nijak ocitovány.

Jméno vsi Mladé pravděpodobně vyznačuje její mladší původ v porovnání s ostatními sídelními celky v okolí. Prvně je doložena roku 1263 jako menší šlechtický statek pod jménem Ladum. Po založení Českých Budějovic roku 1265 patřilo Mladé k nejstaršímu jádru pozemkového majetku královského města. Nasvědčuje tomu listina, kterou vydal v roce 1498 král Vladislav II. Tam potvrzuje Budějovicím dlouholeté držení vesnic: Vrátu, Pohůrka, Suché Vrbné, Mladé, Veska, Dubičné, Hlinsko, Rožnov, Litvínovice, Šindlovy Dvory, Haklovy Dvory a České Vrbné se vším příslušenstvím jako jsou lesy, louky atp. Na základě tohoto opatření bylo Mladé spolu s těmito vesnicemi roku 1543 zapsáno do zemských desek. Od té doby do osmnáctého století se ves nijak zvlášť nerozrůstala.

Do roku 1843 se významně zvýšil počet obyvatel německé národnosti a během sedmi let se Mladé stalo samostatnou obcí. V roce 1854 se jméno obce pozměnilo na německé Lodus. Do roku 1848 patřilo Mladé k panství České Budějovice. Obecním zřízením zemským z roku 1849 se obec stala autonomní správní obcí s přechodně připojenými osadami Dobrá Voda, Suché Vrbné a Pohůrka. To mělo za následek příliv nových obyvatel a radikální počeštění obce. Před rokem 1918 byla správa obce v německých rukou. Po státním převratu, který se uskutečnil o rok později, byl zvolen starostou Antonín Marek. Nahradil tak dřívějšího starostu Václava Liebla, jenž byl německého původu. V roce 1940 byl v obci dosazen vládní komisař Jakub Tibitzl, který sehrál významnou roli při přejmenování uličních názvů do roku 1945.

Připojení k Českým Budějovicím se Mladé dočkalo roku 1952 a v průběhu necelých dvaceti let bylo přiřazeno do části obce České Budějovice 6, v jejímž rámci existuje jako základní sídelní jednotka *Mladé-Červený Dvůr*. Směrem k řece Malši stojí

bývalý mlýn u Mladého, nyní přejmenován na mlýn Červený Dvůr podle přilehlého stejnojmenného dvora. V jeho sousedství se nachází koupaliště U Špačků.

Púdorys vsi prozrazuje jednorázovou středověkou lokaci, která je spojena s vyměřením ne příliš velké obdélníkové návsi, kolem níž se seskupilo asi 7 usedlostí. Rozsah vsi se začal výrazně zvětšovat v průběhu 2. čtvrtiny 19. století (EČB, 1998, str. 283-287).

Roku 1869 byl rozvoj vesnického centra poněkud omezen, protože východním směrem od vsi se otevřela nová železniční trať, jež vedla do Českých Velenic. Za tratí byl zřízen pouze nový hřbitov. Do první světové války vznikala severně od návsi Švabinského náměstí činžovní výstavba ulice K. V. Raise, velká část zástavby jižní strany ulice Antonína Janouška a několik skupin patrových secesních domů ležících podél Novohradské ulice a na nároží ulice Jana Masaryka. V prvních třech dekádách 20. století postupně, ale nesouvisle, začaly růst domovní bloky kolem ulic J. Dietricha a VI. Rady. Ve druhé polovině 20. století se tato nová čtvrť dotvořila. Byla pak navázána na starou ves a rozšířena k Mlýnské stoce a Červenému dvoru (EČB, 1998, str. 283-287).

V prvním desetiletí 20. století probíhala územní expanze přiléhajících obcí, ale nově vzniklé ulice postrádaly urbanistický koncept. Zástavba svižně pokračovala i během období první republiky. Tak se rozrůstaly Nové Hodějovice, které původně měly svou zástavbou poté s Mladým splynout (Kovář, Koblasa, 2005, str. 16).

Vesnické jádro Mladého je jedno z nejlépe zachovaných center v rámci celé českobudějovické aglomerace. Návesnímu prostoru dominuje novogotická kaple sv. Vojtěcha z roku 1883, přesto je nejhodnotnější částí jeho severní strana se štítovými přízemními domy se sýpkou z roku 1855 (EČB, 1998, str. 283-287).

8 Uliční názvosloví Mladého

8.1 Vývoj

„Leckteré jméno je lépe označit jako nejasné, než je násilně vykládat.“

- Vladimír Šmilauer

Přestože od období středověku do druhé poloviny 19. století panoval údajně v uličním názvosloví Českých Budějovic chaos, již kolem roku 1800 byla velká část uličních jmen ustálených a jen zřídka se měnila. Až císařské nařízení z 23. března 1857 vneslo do tohoto zmatku nějaký řád, jelikož nařizovalo označovat ulice tabulkami a odstranit opakující se názvy. Je ovšem nutno dodat, že na venkově, tedy v okolních vesnicích, nebyla orientace podle ulic nikdy zafixována a názvy ulic se začaly objevovat až po připojení k městu. V případě Mladého došlo k oficiálnímu označení komunikací až někdy kolem roku 1910.

Další významné názvoslovné zákroky už měly politický nádech, uskutečňovaly se totiž za dob první světové války. Protože rakouská a německá vojska dobyla polský Przemysl, dostalo českobudějovické uliční názvosloví germanizující ráz. Po státním převratu v roce 1918 se radikálně projevuje snaha odstranit názvy, které jakkoli připomínaly dobu rakousko-uherské monarchie. V poválečných měsících pak nastává chaotický stav. V prosinci roku 1925 byl vypracován seznam celkem třiceti ulic, které postrádaly označení. Až o dvanáct let později doporučila památková a umělecká komise vhodné nové názvy, které město přijalo (Kovář, Koblasa, 2005, str. 29-46).

Nejrozsáhlejší změny v názvosloví nastaly za dob okupace, v říjnu 1939. V průběhu roku byla postupně přejmenována více než polovina českobudějovických ulic. Na venkově byla jména ulic požadovaná ve dvou podobách: v české a německé. To způsobilo, že v Mladém zůstalo pojmenováno jen několik ulic, které připomínaly významného politika z dob před Mnichovskou dohodou, a zbytek zůstal nepojmenovaný. Přítrž tomu učinil tamní vládní komisař Jakub Tibitz a znovu anonymní ulice pojmenoval, většinou neutrálními názvy. Po osvobození se ulicím vrátily zpět předválečné názvy nebo byly pojmenované po významných českých osobnostech druhé světové války. To mělo za následek, že skoro každá druhá ulice nesla název

Stalinova, Masarykova, Tyršova, Žižkova, 5. května a podobně. Až po připojení obcí k městu a odstranění duplicitních jmen v letech 1962-1963 se do uličního názvosloví opět vrátila diverzita. Obecně ale vneslo poválečné období do názvosloví značný zmatek, protože nikdo si nebyl jistý, jaký název vlastně platí, a tak většina obyvatel používala jména předválečná (Kovář, Koblasa, 2005, str. 36-51).

Po komunistickém převratu v roce 1948 přirozeně vyvstaly další snahy o přejmenování. Při tvorbě návrhů vycházela komise KSČ z několika zásad: nesmělo se užívat jmen žijících osob, jmen, která souvisela s dějinami dělnického hnutí a komunistické strany. Po událostech let 1968-1969 se v názvech ulic odrazila takzvaná léta normalizace. Především se to projevovalo úpornou snahou některých poslanců cokoli označit jménem Vladimira Iljiče Lenina. V průběhu osmdesátých let docházelo už jen k ojedinělým pojmenováním (Kovář, Koblasa, 2005, str.38-43).

Když byl režim svržen, cítila většina obyvatel města nutkavou potřebu odstranit veškerá jména, která by ho připomínala. Pro přejmenování ulic byla sestavena speciální komise v čele s historiky Jihočeského muzea. Kvůli názvům se vedly dlouhé a různorodé spory. Nakonec byla 31. května 1990 odhlasována a přijata veškerá nová jména (Kovář, Koblasa, 2005, str. 43-44).

8.2 Sémantické okruhy a motivace dnešních názvů

Obecně se dají uliční názvy v celých Českých Budějovicích rozdělit do několika skupin. Co se týče četnosti, nejvíce existuje ulic pojmenovaných podle význačných osobností české historie, druhé místo zauímají známé osobnosti z oblasti vědy a kultury, dále pak významné historické události a konečně velkou skupinu tvoří názvy topografické a obecné. Běžnou praxí je také označování několika sousedních ulic takovými názvy, jenž mají stejnou motivaci neboli tematický okruh. Tím jsou například názvy stromové (Kovář, Koblasa, 2005, str. 51-53).

Uliční názvy v Mladém pokrývají téměř celou výše zmíněnou škálu. Jediná skupina uličních jmen, která zde již není zastoupena, je kategorie jmen významných historických událostí. V rámci topografických a obecných pojmenování však zaujímá významné místo tematický okruh stromových a rostlinných jmen.

Rozdělení ulic Mladého z hlediska sémantické motivace a tematických okruhů

Sémantická motivace názvů ulic	Ulice Mladého
Význačné osobnosti české historie	J. Masaryka Kališnická Kpt. Jaroše Kpt. Nálepky
Známé osobnosti z kulturně-vědecké oblasti	A. Janouška Fr. Halase J. Dietricha K. V. Raise Vl. Rady V. Vydry Z. Fibicha Švabinského náměstí
Topografické a obecné	Ke Špačkům Na Bělidle Novohradská U Dráhy
Stromové a rostlinné názvy	Březová Jalovcová Jasanová Jasmínová Javorová Jedlová Mechová Olivová Osiková Palmová Vrbová

8.3 Uliční tabulky

Na začátku je nutno podotknout, že v obcích, které se nacházely v blízkosti Českých Budějovic a následně k nim byly připojeny, samy velmi často žádné uliční tabulky nevedly. Proto existuje jen velmi málo dochovaných dokumentů o původních názvech ulic.

Avšak nejstarší doklady uvádějí, že už v době Rakousko-Uherska v Mladém visely tabulky, které nesly česko-německé nápisy. Na začátku roku 1919 zastupitelstvo Mladého rozhodlo, že v obci tabulky ponechá. Dvojjazyčnost cedulek většině lidí vůbec nevadila, občas ale vyvolávala rozhořčené reakce jak u Čechů, tak u Němců, a tak je vždy nějakým způsobem poškodili. Od té doby, co se k Českým Budějovicím okolní obce připojily, byla značná část tabulek zejména v 60. letech vyměněna a tvoření uličního názvosloví tehdejších samostatných obcí se začalo řídit stejnými pravidly (Kovář, Koblasa, 2005, str. 61-62).

9 Názvy ulic Mladého

Následující informace byly čerpány z knihy Daniela Kováře a Pavla Koblasy (2005). Seznam a popis konkrétních ulic je sepsán v českobudějovickém uličníku (str. 65-248).

9.1 *Antonína Janouška*

Po zániku Rakousko-Uherské monarchie nesla tato ulice název Budějovická, německy Budweisergasse. Nějakou dobu po první světové válce se jí říkalo lidově Legionářská, oficiální název byl ulice Československých legií. V průběhu rozsáhlých změn při okupaci Československa byl ulici ponechán dosavadní název, ale v průběhu a na konci druhé světové války se střídal se jménem původním. Na začátku 50. let se název ulice změnil na Dukelských hrdinů, jelikož byl ale duplicitní, nahradil ho roku 1963 název Antonína Janouška.

Antonín Janoušek (1877-1941) byl český dělnický novinář, později funkcionář komunistické strany. V Českých Budějovicích působil jako redaktor Nového jihočeského dělníka a vedoucí sekretariátu sociálně-demokratické strany. V roce 1919 se stal předsedou Slovenské republiky rad.

9.2 *Březová*

Jelikož se jedná o novou ulici, nelze ji přesně lokalizovat. Městské zastupitelstvo ji vyměřilo pro výstavbu nových rodinných domků a v roce 2001 se usneslo na pojmenování Březová. Tím navázala na tradici stromových pojmenování.

9.3 *Františka Halase*

V průběhu první republiky, a ještě za nacistické okupace, nesla ulice jméno Palackého třída, pochopitelně podle Františka Palackého. V srpnu roku 1940 ji však vládní komisař Jakub Tibitzl přejmenoval na ulici U Červeného dvora. Když skončila druhá světová válka, ulici se vrátil její původní název. Při odstraňování duplicitních jmen v letech 1962-1963 se nahradilo již dnes platným názvem Františka Halase.

František Halas (1901-1949) byl známým českým básníkem, který původně psal v duchu proletářské poezie, později přešel k existenciální poezii. Jeho dílo bylo v době stalinismu cenzurováno komunistickým režimem.

9.4 Jalovcová

Přestože se v ulici nijak výrazně jalovcový porost nevyskytuje, usneslo se v roce 2003 městské zastupitelstvo, že ji po této rostlině pojmenuje. Jedná se o nově vzniklou ulici, která opět navazuje na tradici stromové motivace.

9.5 Jana Masaryka

Již koncem období Rakousko-Uherska až do období druhé světové války bylo ulici lidově říkáno Sadová, oficiálně ale nesla dva názvy. Do konce první světové války bylo jejím úředním jménem Na Sadech (německy Parkgasse) a po válce dostala název Masarykovy sady. Za nacistické okupace byla ulice ponechána beze jména. V roce 1940 komisař Tibitzl ulici rozdělil a její první části vrátil původní název Na Sadech. Druhá část, která ležela za železničním přejezdem a vedla kolem hřbitova, se prostě označovala jako ulice U Hřbitova.

Když byla druhá světová válka u konce, vrátil se ulici její druhý původní název, ale druhá část zůstala beze změny. V letech 1962-1963 byl název Masarykovy sady nahrazen pojmenováním Bohuslava Vrbenského, to se vztahovalo až k části u hřbitova a přechodně i k silnici vedoucí podél tratě (dnešní U Dráhy). V posledním desetiletí 20. století se pak název trvale změnil na Jana Masaryka a je platný do dneška.

Bohuslav Vrbenský (1882-1944) byl český politik, novinář a veřejný činitel. V období první republiky byl ministr a v průběhu druhé světové války se podílel na vzniku československé vojenské jednotky v SSSR.

Jan Masaryk (1886-1948) byl jeden z československých politiků, ale hlavně syn prezidenta T. G. Masaryka. Nějakou dobu působil jako vyslanec ve Velké Británii a v průběhu války zastával funkci ministra zahraničí v exilové vládě v Londýně. Zemřel za nevyjasněných okolností po komunistickém převratu v březnu 1948.

9.6 *Jasanová*

Další z ulic, jejichž motivací k pojmenování byly rostlinné a stromové názvy. Jako jedna z nově vzniklých ulic byla koncem roku 1987 pojmenována na Jasanovou. Toto usnesení vydala rada Městského národního výboru.

9.7 *Jasmínová*

Koncem roku 2003 byla tato nově vznikající ulice pojmenována Jasmínová, i když podél ní žádné takové stromy nenajdeme. Stejně jako řada podobných ulic opět navazuje na stromové a rostlinné názvy.

9.8 *Javorová*

V průběhu šedesátých let tato silnice vznikla na místě starší cesty na úplném okraji Mladého. Byla pojmenována Javorová.

9.9 *Jedlová*

Není překvapením, že, i když dostala ulice roku 2003 název Jedlová, tady žádná významná koncentrace těchto jehličnanů neroste. Městské zastupitelstvo tím opět navázalo na již existující stromové názvy okolních ulic.

9.10 *Josefa Dietricha*

Úplně prvním pojmenováním této ulice bylo Dlouhá (německy Langegasse). V období první republiky až do roku 1940 si udržela nový název Tyršova, avšak ještě před koncem téhož roku ji tamní vládní komisař Tibitzanzl změnil na původní označení Dlouhá. Po válce se ulici opět navrátil název Tyršova, který byl někdy užíván i ve tvaru třída Dr. Miroslava Tyrše. Do té doby zahrnovala ještě navíc ulici, jež je dnes známá pod jménem K. V. Raise. V období 60 let, kdy docházelo k odstraňování duplicitních názvů, byla Tyršova ulice přejmenována na J. B. Pecky. Ke konci století v rámci rozsáhlých názvoslovných změn se navrhlo pojmenování Oty Matouška, ale nakonec se odsouhlasilo jméno Josefa Dietricha. A to se udrželo dodnes.

Josef Boleslav Pecka (1849-1897) byl dělnický novinář a básník, český politik a podílel se na vzniku sociálně demokratické strany.

Ota Matoušek (1890-1977) byl malíř a grafik pocházející z Českých Budějovic. Jeho hlavním motivem a inspirací se stala krajina Jižních Čech.

Josef Dietrich (1676 nebo 1677–1753) je znám jako barokní sochař a řezbář. Je tvůrcem soch ctností, které stojí na českobudějovické radnici, některých soch u kláštera, ale jeho nejznámějším dílem je Samsonova kašna, která stojí na náměstí Přemysla Otakara II. Tehdy bydlel Dietrich v Krajinské ulici ve svém domě. Zemřel v Českých Budějovicích.

9.11 K. V. Raise

V průběhu Rakousko-Uherské monarchie, a ještě po vzniku první republiky, znělo jméno této ulice Křížová, pravděpodobně podle nějakého křížku, který sloužil jako orientační bod. Po první světové válce dostala ulice název Havlíčkova a ten přetrval do roku 1940. Tehdy opět Jakub Tibitzl zasáhl a vrátil ulici její originální označení. Po druhé světové válce se pak zase vrátil do hry název Havlíčkova, ovšem už s tím, že čím dál více lidí považovalo tuto silnici za pouhé pokračování tehdejší Tyršovy třídy (dnešní J. Dietricha). V průběhu 50. let se objevovaly ojedinělá označení v rozšířeném tvaru, tedy jako ulice Karla Havlíčka Borovského. V letech 1962-1963 bylo jméno jako duplicitní odstraněno a došlo k přejmenování ulice na K. V. Raise, což se udrželo dodnes.

Karel Václav Rais (1859-1926) byl jedním z českých spisovatelů takzvaného vesnického románu. Když byl mladý učitel, skládal zkoušky v českobudějovickém učitelském ústavu.

9.12 Kališnická

Vznik této ulice se datuje už někdy do doby konce 50. let. Tehdy ale byla považována spíše jen za komunikační spojku mezi ulicemi Antonína Janouška a Josefa Dietricha. Až v průběhu 60. let dostala svůj název – Kališnická.

Kališníci neboli utrakvisté byli známí jako stoupenci přijímání „pod obojí způsobou“. Přijímání z kalicha bylo jedním ze základních ideologických prvků husitů a později i jednoty bratrské.

9.13 Ke Špačkům

Tuto nově vznikající ulici pojmenovalo městské zastupitelstvo Ke Špačkům, neboť směřuje ke stejnojmenné samotě. Tento dům stojí u mrtvého ramene řeky Malše již od roku 1773 a jeho obyvatelé pravděpodobně měli na starost těžbu písku z koryta tehdy hlavního toku řeky. Někdy na přelomu 18. a 19. století dostal dům německé označení Spatzenhäusel, což v překladu znamená „Vrabčí domek“. Zkomolením pak vzniklo dnešní označení U Špačků. Jedním z možných motivů tohoto „ptačího“ označení je skutečnost, že samota svými okénky působila dojmem ptačí budky. Další možností je, že některý ze zdejších obyvatel se zabýval odchytem ptáků, jsou to ale všechno jen spekulace. S jistotou lze ale říct, že původ jeho názvu od jména někdejšího majitele je vyloučen, jelikož vlastníky samoty byli nejdříve Holinkovi a poté Ticháčkovi.

9.14 Kpt. Jaroše

Od počátků první republiky do nacistické okupace si tato ulice držela jméno Benešova. V roce 1939 se zastupitelstvo obce Mladého rozhodlo ponechat ulici prozatím beze jména. To nemělo dlouhého trvání, neboť komisař Tibitanzl přejmenoval ulici hned následující rok na Stifterovu. S koncem druhé světové války se ulici vrátil její původní název. O pět let později se ale její jméno znovu změnilo a je platné do dneška – Kpt. Jaroše.

Otakar Jaroš (1912-1943) byl československým důstojníkem. V průběhu druhé světové války se podílel na vzniku prvního československého samostatného polního praporu v SSSR. V ukrajinské obci Sokolovo nakonec padl v boji s německým nepřítelem.

9.15 Kpt. Nálepky

Stejně jako dnešní ulice Kpt. Jaroše nesla i tato do německé okupace svůj název Rašínova, ale na nějakou dobu pak zůstala beze jména. Tibitanzl jí v roce 1940 přidělil neutrální název podle jejího charakteru a sice název Zahradní. Po skončení války nesla ulice jméno někdejšího prezidenta Klementa Gottwalda. V rámci odstraňování duplicitních názvů v letech 1962-1963 bylo dosavadní jméno nahrazeno dodnes platným názvem Kpt. Nálepky. Užívají se též varianty Jana Nálepky, či pouze Nálepkova.

Jan Nálepka (1912-1943) byl původně učitel, poté slovenský důstojník. Kvůli svým protifašistickým postojům byl propuštěn ze školství, a tak narukoval do armády. Jako velitel prvního československého partyzánského oddílu padl při osvobození ukrajinského města Ovruchi.

9.16 Mechová

Nově vznikající ulice dostala usnesením městského zastupitelstva ze dne 18. září 2003 název *Mechová*, přestože tu žádný výrazný porost mechu nenajdeme. Pojmenování navazuje na již existující „rostlinné“ a „stromové“ názvy okolních ulic.

9.17 Na bělidle

Ulice ležící podél někdejšího běliště prádla na břehu regulované Mlýnské stoky dlouho neměla žádný název. Teprve koncem 90. let ji Městský národní výbor přirozeně dal jméno Na Bělidle.

9.18 Novohradská

Již od nepaměti se této ulici pravděpodobně říkalo podle jejího směru k Novým Hradům, a tak ji městský výbor už v roce 1875 oficiálně nechal pojmenovat Novohradská. Tento název ale platil pouze v rámci katastru Českých Budějovic. V samostatném Mladém tak vystřídal hned několik názvů. Na počátku 20. století byla obecně označována jako Hlavní silnice nebo Vídeňská. Ve 20. letech dostala název Husova třída, ale stále ji obyvatelé jednoduše označovali jako Hlavní třídu. S nástupem roku 1940 přejmenoval komisař Tibitzl Husovu třídu na Novohradskou. Když válka skončila, byla nazvána třídou Generalissima Stalina, třídou Maršála Stalina nebo jednoduše Stalinovou. V průběhu 50. let se ulice opět přejmenovala na Novohradskou a po připojení Nových Hodějovic k městu k ní přibyla ještě tamní hlavní komunikace, která nesla stejné jméno.

9.19 Olivová

Jelikož je vyloučené, aby se na tomto území vyskytoval jakýkoli výrazný porost olivovníků, jedná se o další z mnoha ulic, které navazují na tradici stromových názvů okolních ulic. Své jméno dostala usnesením městského zastupitelstva v září 2003.

9.20 Osiková

Dne 22. prosince 1987 byla tato nově vzniklá ulice na základě rozhodnutí rady městského národního výboru pojmenována Osikovou.

9.21 Palmová

Ulice Palmová dostala své jméno v prosinci 1987 z nařízení rady Městského národního výboru. Název tak doplňuje stromová a rostlinná označení sousedních ulic Javorové, Jasanové a Osikové.

9.22 U dráhy

Ulice, jež vedla podél železniční trati v Mladém začala vznikat koncem padesátých let 20. století a považovala se původně za součást Masarykových sadů v roce 1963 přejmenovaných na Vrbenského ulici (dnešní Jana Masaryka). Teprve v polovině 60. let dostala ulice vlastní název U dráhy a ten platí beze změn dodnes.

9.23 Václava Vydry

Již krátce po vzniku samostatné republiky nesla ulice název Žižkova, který přežil dokonce i léta německé okupace. V roce 1963 bylo toto označení jako duplicitní odstraněno a nahrazeno dosud platným jménem Václava Vydry.

Václav Vydra (1876-1953) byl český herec a režisér a člen plzeňského, vinohradského, a nakonec Národního divadla, jehož byl také ředitelem.

9.24 Vlastimila Rady

Na konci období první republiky nesla ulice název Jirsíkova. V průběhu okupace jí bylo ponecháno dosavadní jméno, a tak se stala jednou z mála ulic, které nezůstaly bezejmenné. Již v roce 1940 ji ale tamní vládní komisař Tibitzl přejmenoval na Luční. Po osvobození byla ulice pojmenována podle Zdeňka Nejedlého, protože to ale bylo jméno duplicitní, změnila ho rada roku 1963 na dodnes zachované Vlastimila Rady.

Vlastimil Rada (1895-1962) byl českým malířem a ilustrátorem. Narodil se v Českých Budějovicích. V návaznosti na Alše a Mánese využíval ve svém díle realistické motivy českého venkova. Ilustroval knihy známých spisovatelů.

9.25 Vrbová

Na konci 20. století se v Mladém začaly stavět nové rodinné domky a tato výstavba dala vzniknout ulici Vrbová. Svým pojmenováním opět navazuje na stromové názvy okolních ulic.

9.26 Zdeňka Fibicha

Před nacistickou okupací nesla ulice název Habermanova, ale úderem července 1939 nebyla pojmenovaná vůbec. O rok později ji Tibitanzl pojmenoval na Šumavskou. Konec druhé světové války přinesl změnu názvu na Fierlingerovu. Roku 1963 se název Zdeňka Fierlingera odstranil, jelikož připomínal dosud žijící osobu, a od té doby až do dneška se ulice jmenuje názvem Zdeňka Fibicha.

Zdeněk Fibich (1850-1900) byl hudební skladatel, pedagog a přední osobnost české hudby 19. století. Stal se průkopníkem různých hudebních žánrů, jako je tragická opera, balada a jiné.

10 Náměstí

10.1 Švabinského náměstí

V případě náměstí Maxe Švabinského se nejedná o náměstí v pravém slova smyslu, jde spíš o pouhou náves. Po první světové válce ale dostala název náměstí 28. října, kterému se lidově říkalo skromnější formou náves 28. října. Jako téměř všechna česká náměstí bylo i tohle za dob okupace přejmenováno na Adolf Hitler Platz, neboli náměstí Adolfa Hitlera. Samozřejmě, že okamžitě po válce byl název odstraněn a zastoupilo ho označení náměstí 5. května jako ohlas revolučních událostí z května 1945. Po tom, co se Mladé připojilo k Českým Budějovicím, došlo v roce 1963 k odstranění duplicitního jména a náves dostala nový název: náměstí Maxe Švabinského. Neoficiálně se ale užívá tvar Švabinského náměstí.

Max Švabinský (1873-1962) byl český malíř a grafik. Působil jako rektor na výtvarné akademii v Praze. Jeho dílo sahá od malby až k užité grafice, tvořil portréty, návrhy bankovek, ale i monumentální realizace.

Závěr

V bakalářské práci jsem zpracovala názvy veškerých ulic obce Mladé od 18. století do současnosti, což bylo jejím cílem. Uvedla jsem druhy motivací pojmenování a rozdělila jednotlivé ulice mezi příslušné tematické okruhy. Při zpracovávání závěrečné práce jsem vycházela z několika publikací, které se zabývaly problematikou onomastiky se zaměřením na urbanonymii (viz bibliografie).

Předmětem mého zkoumání byla část Českých Budějovic, ve které jsem prožila celý svůj život. Mladé byla kdysi samostatná obec, jež za dob Rakousko-Uherska nesla německý název Lodus nebo Ladum, což se v obou případech překládá jako Mladé či Mladá. Oficiální připojení obce ke královskému městu se datuje již do 13.-15. století. V současnosti spadá Mladé do obvodu České Budějovice 6.

Práce byla rozdělena do dvou částí. V teoretické jsem představila a vysvětlila pojem onomastika, zmínila jsem krátce její vývoj a sama jsem si tak osvojila hlubší znalosti v rámci tohoto oboru. Zvláště jsem se zaměřila na problematiku místních jmen, jejich funkci a vznik.

Ve výzkumné části bylo třeba jít do hloubky a zjistit řadu informací přímo ze Státního okresního archivu v Českých Budějovicích. Pokusila jsem se zachytit vývoj uličního názvosloví napříč historickými milníky, počínaje pádem rakousko-uherské monarchie a svržením komunistického režimu konče. Dále jsem vytvořila soupis uličních názvů, které jsou platné v současnosti a seřadila je na základě jejich sémantické motivace a tematických okruhů. Při zpracovávání těchto údajů jsem zjistila, že uliční názvosloví se v průběhu dějin měnilo na bázi toho, jaký politický systém a ideologie v určitém období dominovaly. Kupříkladu po druhé světové válce převládala tendence pojmenovat většinu ulic názvem 5. května, Masarykova či Stalinova. Jedním z činitelů, kteří se aktivně podíleli na změně uličního názvosloví, byl vládní komisař jménem Jakub Tibitzl. V období normalizace po roce 1968 se objevuje viditelná snaha pojmenovat co nejvíce ulic Leninovým jménem. Zajímavým zjištěním pro mě byl fakt, že většina nově vzniklých ulic, tj. vzniklých na přelomu 20. a 21. století, je pojmenována na základě motivace stromových a rostlinných názvů.

Zkoumání tématu historického vývoje uličního názvosloví v Mladém pro mě bylo přínosným. Vedle nových poznatků o původu jmen místních ulic jsem se více dozvěděla nejen o dějinách rodné obce a její geografii, ale bezděčně také o historii mé vlastní rodiny, o které jsem se dozvěděla, že jí v předminulém století patřil jeden z největších pozemků Mladého.

Bibliografie

BACHMANNOVÁ, Jarmila a kol., 2002. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-484-X.

BINDER, Milan, SCHINKO, Jan, 2008. *Českobudějovické zkratky, aneb Encyklopedie mostů, můstků, lávek a tunelů*. 1. vyd. České Budějovice: Milan Binder. ISBN 978-80-903636-7-0.

ČERMÁK, František, 2010. *Lexikon a sémantika*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-020-3.

ČMEJRKOVÁ, Světla, HOFMANNOVÁ, Jana, KLÍMOVÁ, Jana, 2012. *Čeština v pohledu synchronním a diachronním: Stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-200-1913-4.

DAVID, Jaroslav, 2011. *Smrdiv, Břežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1913-4.

DEJMEK, Bohumír, 2002. *Tvoření a stavba slov (pro studenty bohemisty a učitele českého jazyka s cvičeními)*. 3. vyd. Olomouc: Olomouc, s.r.o. ISBN 80-7182-135-7.

HARVALÍK, Milan, 2004. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 80-200-1253-2

Historický atlas měst České republiky, svazek č. 3 – České Budějovice. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR Praha, JČU České Budějovice, 1996. ISBN 80-85269-46-9.

KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana, 2016. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-480-5.

KLÍMOVÁ, Květoslava, KNESELOVÁ, Helena. *Sborník příspěvků z mezinárodní konference „Onomastika a škola“*. *Propria v systému mluvnickém a slootovorném konané v Brně ve dnech 10.-11. 2. 1998*. Brno: MU, 1999. ISBN 80-210-2031-8.

KOPÁČEK, Jiří, 1998. *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice. Nakl. Nebe. ISBN 80-238-3392-8.

- KOVÁŘ, Daniel, 2000. *Budějovice před sto lety*. 1. vyd. České Budějovice: Jelmo.
- KOVÁŘ, Daniel, KOBLASA, Pavel, 2005. *Ulicemi města Českých Budějovic (názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes)*. 2. vyd. České Budějovice: Bohumír NĚMEC-VEDUTA. ISBN 80-86829-07-3.
- LÁBUS, Václav, VRBÍK, Daniel, 2018. *Toponyma v krajině a možnosti jejich výzkumu*. 1. vyd. Nakl. Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7494-431-4.
- POLÍVKOVÁ, Alena, 2007. *Naše místní jména a jak jich užívat*. 2. vyd. Praha: Universum. ISBN 978-80-242-1940-0.
- SOKA Č. B., Městský úřad České Budějovice, zápisy ze schůzí městského výboru z let 1850-1918.
- SOKA Č. B., Městský úřad České Budějovice, zápisy ze zasedání městského zastupitelstva z let 1919-1939.
- SOKA Č. B., Městský národní výbor Mladé, kart. 1, sign. I/1a.
- SOKA Č. B., Městský národní výbor Mladé, kart. 7, sign. II/1a
- SOKA Č. B., Městský národní výbor Mladé, kart. 28, sign. VIII/2
- SOKA Č. B., Obecní úřad Mladé, Zápisy ze zasedání obecního zastupitelstva, kniha č. 1.
- SOKA Č. B., Obecní úřad Mladé, Zápisy ze zasedání obecního zastupitelstva, kniha č. 2.
- SOKA Č. B., Obecní úřad Mladé, kart. 4, sign. VI/2.
- SOKA Č. B., Sběrka map a plánů
- ŠAUR, Vladimír, 2005. *Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnice*. Praha: Ottovo nakladatelství. ISBN 80-7360-288-1.
- NDELÁŘOVÁ, Jaromíra. *Klasifikace českých a slovenských urbanonym*. In: J. David – M. Harvalík – M. Čornejová (eds.), *Mnohotvárnost a specifičnost onomastiky*. Ostrava – Praha: FF OSU a ÚJČ AV ČR, 2010, ISBN 978-80-7368-779-3.
- ŠMILAUER, Vladimír, 1960. *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd.

ŠMILAUER, Vladimír, 1963. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných): vysokoškolská příručka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 16-914-63.

ŠRÁMEK, Rudolf, 1980. K ideologickým aspektům onomastiky. In: MAJTÁN, Milan. *Spoločenské fungovanie vlastných mien. VII. Slovenská onomastická konferencia. Zemplínska šírava 20.-24. 9. 1976*. Bratislava 1980.

ŠRÁMEK, Rudolf, 1999. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno: MU. ISBN 80-210-2027-X.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) ze dne 12. dubna 2000.)

Seznam časopisů

PTÁČNÍKOVÁ, Martina. Historie psaná na uliční tabule: ke spontánnímu přejmenování městských veřejných prostranství (na příkladu Prahy). In: *Acta onomastica*. Praha: ÚJČ AV ČR, 2018, str. 173-176, roč. 59. ISBN 978-80-88211-07-5.

Seznam internetových zdrojů

Internetová jazyková příručka, 2016 [online]. Praha: ÚJČ AV ČR, v. v. i. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Stav a perspektivy české onomastiky v mezinárodním kontextu. *Naše řeč* [online]. Roč. 68 (1985), č. 1, s. 4-8 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6512>.

MATÚŠOVÁ, Jana. Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí. *Naše řeč*. [online]. Roč. 72 (1989), č. 4, s. 179-187 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6863>.

PARMOVÁ, Nela. *Jak nazývat nové ulice či náměstí? Pomůže nová metodika*. [online]. Brno: Universitas, © 20. 11. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.universitas.cz/aktuality/232-jak-nazyvat-nove-ulice-ci-namesti-pomuze-nova-metodika>.

SPAL, Jaromír. K Šmilauerově práci o stáří místních jmen. *Naše řeč*. [online]. Roč. 43 (1960), č. 9-10, s. 289-292 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4794#_ftn3.

ŠRÁMEK, Rudolf. Toponymické modely a toponymický systém. *Slovo a slovesnost*. [online]. Roč. 33 (1972), č. 4, s. 304-318 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2197>.

Urbanonyma a urbanonymie, 2017 [online]. Brno: MU [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/jaro2017/CJBA18/um/HistTop_10urbanonyma.pdf.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) ze dne 12. dubna 2000.

Seznam příloh

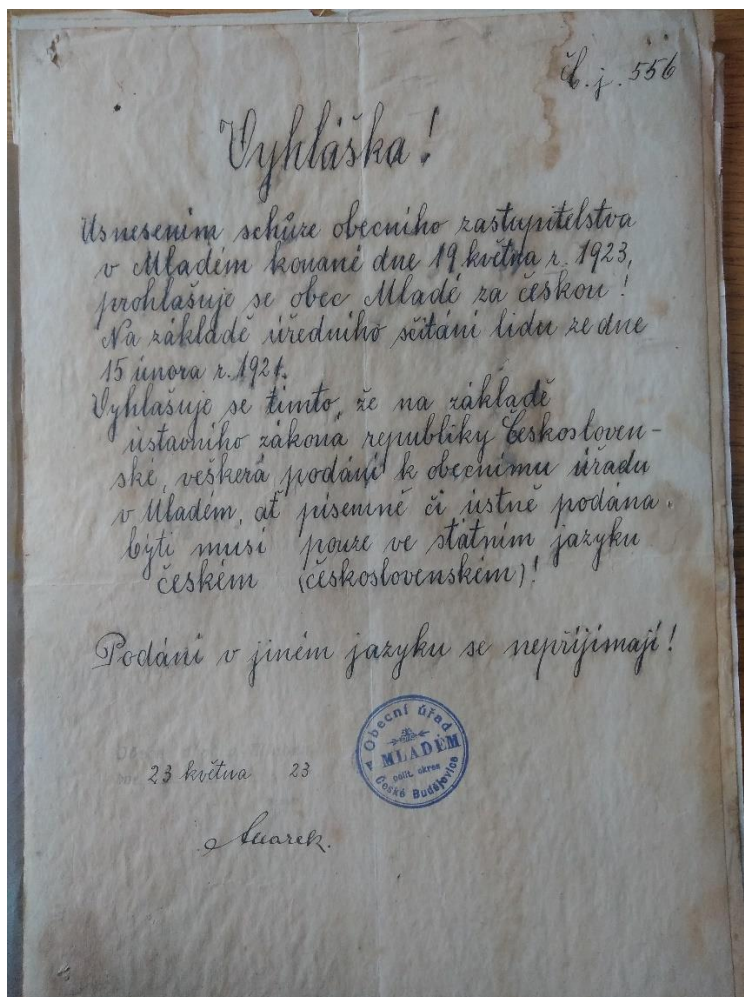
Příloha č. 1: Změna názvu obce z Lodus na Mladé

Příloha č. 2: Zápis z první schůze Městského národního výboru (v němčině)

Příloha č. 3: Změna hranic obce Mladé v letech 1919-1927

Přílohy

Příloha č. 1: Změna názvu obce z Lodus na Mladé

Příloha č. 2: Zápis z první schůze Městského národního výboru (v němčině)

Protokoll
des ersten Besessenen Ausschusses in Lodau
am 12. Januar 1899.

Gegenstand.

Es die ersten Schritte in bezug auf den Nationalaus-
schuss in Lodau zu thun.

Der erste Schritt ist die Einberufung der Versammlung.
Dies ist die erste Aufgabe der Nationalaus-
schusses. Die zweite Aufgabe ist die Einberufung der
Nationalversammlung. Die dritte Aufgabe ist die Einberufung
der Nationalversammlung.

Nachdem die Einberufung der Nationalversammlung
erfolgreich war, ist die zweite Aufgabe der Nationalaus-
schusses die Einberufung der Nationalversammlung.
Die dritte Aufgabe ist die Einberufung der National-
versammlung.

Bei der Einberufung der Nationalversammlung
in Lodau sind die Nationalaus-
schusses die Nationalversammlung
zu berufen. Die Nationalaus-
schusses die Nationalversammlung
zu berufen.

Příloha č. 3: Změna hranic obce Mladé v letech 1919-1927

